

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE

ÍRTA:

VÁRBOGYAI BOGYAY KAMILL
M. KIR. CSENDŐRFŐHADNAGY.

Roth Dezső könyvnyomdája, Szolnok.

Stájer

Mária.

IV.

A

MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE

I. RÉSZ.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE A MAGYAROK
VÁNDORLÁSÁTÓL (KR. U. 830) A VILÁGHÁBORÚ
KITÖRÉSÉIG (1914).

II. RÉSZ.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE A VILÁGHÁBORÚ
KITÖRÉSÉTŐL (1914) NAPJAINKIG.
VILÁGNÉZETEK ÉS ESZMÉK ISMERTETÉSE.

IRTA:

VÁRBOGYAI BOGYAY KAMILL
M. KIR. CSENDŐRFŐHADNAGY.

I. RÉSZ.

Magyarország története a magyarok vándorlásától (Kr. u. 830) a világháború kitéréséig (1914).

I. FEJEZET.

A MAGYAROK EREDETE. HUNOR ÉS MAGYAR MONDÁJA.

Ha őseink eredetét kutatjuk, akkor utunk messzémessze, Napkelet felé, Ázsiába vezet. Innen származtak őseink, kik turáni (Ural-Altáji) népek voltak s a finn-ugor törzshöz tartoztak.

A magyarok első ős hazáját pontosan meghatározni igen nehéz. Őseink valószínűség szerint Közép-Ázsiában az Altáj-hegység, Szibéria és a Góbi-sivatag között elterülő részeken laktak. Innen vándoroltak az Ural-hegység és a Káspi-tó vidékére; itteni tartózkodásukat már megbízható történelmi kútfők igazolják. Amit a történetíró nem tud bizonyítani, azt a néphagyomány mondával pótolja. Ilyen monda a Csodaszarvas gyönyörű regéje.

Élt Ázsiában egy hatalmas király, kit Ménrótnak (Nimródnak) hívtak, kinek két szép daliás fia volt: Hunor és Magyar. Ezek egy alkalommal vadászni mentek. Cserkészés közben a két királyfi egy gyönyörű szarvaspárt pillantott meg. A hímest csakhamar sikerült elejteniök, a gím azonban elmenekült s hol eltűnve, hol előbukkanva, csalogatta beljebb a vadászokat. Hosszú barangolásukban az Azóvi-tengerig jutottak, hol a szarvas azonban — köd előttem, köd utánam — eltűnt előlük.

Ott a szarvas, mint a pára
 — Kőd előtte, kőd utána —,
 Míg az ember széjjelnézne,
 Szemük elől elenyészo. (Arany.)

A két királyfi megpihent és útrakeltek hazafelé. Egyszerre csak vig dalolás és kacagás ütötte meg fülüket. A kellemes hangok irányába siettek, hát mit láttak? Egy gyönyörű szép ligetben száz meg száz tündérszép leány táncol és énekel. A királyfiak szerelemre gyulladtak s a legszebb két leányt rabul ejtették és nőül vették. Hunor utódaiból keletkezett a hun, Magyar utódaiból pedig a dicső magyar nemzet. Így szól a régi szép rege.

A MAGYAROK VÁNDORLÁSA ÉS A VÉRSZERZŐDÉS.

I. KÉP.

ÁRPÁD PAJZSRA EMELÉSE.

A népvándorlás előtt a magyarok az Ural-hegység és a Káspi-tó vidékén laktak. Őseink nomád életet folytattak, sátrak alatt laktak és halászáttal foglalkoztak. Főfoglalkozásuk azonban a hadviseles volt, mert lakóhelyüket, legelőjüket a szomszéd vad népek ellen gyakran fegyverrel kellett megvédeniök. Különösen a vitéz besenyők háborgatták őseinket, kik a folytonos zaklatások miatt felkerekedtek és Lebédiába vándoroltak. Lebédiának nevezzük azt a síkságot, mely a Fekete- és az Azóvi-tenger mellett terül el,

A besenyők azonban, kik sokkal többen voltak, mint őseink, innen is elűzték őket. A magyarok tovább vándoroltak és a Pruth, Szereth és Dnyeszter folyók között telepedtek le, melyet Atel-köznek (Vizköznek) neveztek el. Ez lakatlan, de igen termékeny terület volt. A magyarok itt elhatározták, hogy közös fejedelmet választanak, mert rájöttek arra, hogy vereségeiket annak köszönhetik, hogy hiányzik náluk az egységes vezetés. Választásuk először az ősz Álmos vezérre esett, ki azonban öregsége miatt maga helyett fiát, Árpádot ajánlotta.

Őseink t. i. hét törzsből állottak. Ezek mindegyikének külön vezére volt. Ezek voltak: Álmos, Előd, Ond, Kund, Tas, Huba és Töhötöm. A hét vezér Álmosnak ajánlatát el is fogadta, mert Árpád még apján is túltett vitézség és bölcsesség dolgában.

Árpádot ősi szokás szerint pajzsukra emelték és nagy lelkesedéssel kiáltották ki fejedelemmé. Utána pedig, hogy fogadalmukat megpecsételjék, megkötötték a vérszerződést. Ez a szertartás abban állott, hogy mindegyik vezér karján eret vágott és kifolyó vérüket közös edénybe csurgatták. Abból mind a hét vezér ivott, ezen szavakat mondva: „Igy ontassék ki vére annak, ki esküjét fejedelme és hazája iránt megszegi.” A vérszerződésben megfogadták, hogy amíg Árpád nemzetsége él, addig fejedelmet csak abból választanak, és amit közös erővel szereznek, abból mindannyian igazságos részt fognak kapni.

Az I. kép azt a jelenetet ábrázolja, amint a vezérek Árpádot pajzsra emelik és a népek nagy lelkesedése és üdvözlőgála közepette fejedelemmé választják.

HONFOGLALÁS.

Árpád és vezérei elhatározták, hogy felkeresik Attila hun király örökségét, melyről annyi sok szépet és jót hallottak. Népükkel együtt megindultak tehát új hazájuknak fölkeresésére. Nyugat felé haladva, csakhamar a Kárpátok lejtői elé értek. Itt a vereczkei szoroson át bejöttek és Munkácsnál pihentek meg először, melynek nevét ők adták meg, mert annyi sok fáradtsággal és küzdelemmel érték el.

Hazánk területét akkor idegen törzsek lakták. A felvidéken szlávok laktak, kiknek fejedelmük Szvatopluk volt. Az Alföldön bolgárok voltak, kiknek Zalán volt a vezérük. Erdélyben a kazárok laktak, hol Marót kazár fejedelem uralkodott. A dunántúli rész pedig a frank birodalomhoz tartozott és legnagyobb részt németek lakták. Őseinknek e népeket mind le kellett győzni, hogy ez a gyönyörű ország kezükbe kerüljön. Árpád vezér most mutatta meg, hogy a választás, mely reá esett, helyes volt. Bölcsesége és vitézsége meghozta a kívánt eredményt. Zalánhoz, a bolgárok fejedelméhez követeket küldött, kik 12 fehér lovat vittek Zalánnak ajándékba. Árpád

a 12 fehér lóért cserébe kért a Dunából egy kevés vizet és Alpár mezejéről egy nyaláb fűvet, hogy lássa, olyan édes-e itt a fű és jó-e a víz, mint az elhagyott hazában volt?

Zalán, ki a háborúra nem volt elkészülve, teljesítette Árpádnak kérését, azonban a háborúra később felkészülve, azt üzent Árpádnak, hogy pusztuljon az elfoglalt birtokról. Árpád azt üzenté vissza a követek által, hogy a 12 lóért megvette a Duna vizét és Alpár mezejét, tehát most az az övé. Zalán erre hadaival útra kelt, hogy Árpádot elkeresse földjéről. Alpár mezején csapott össze a két sereg és az ütközet a magyarok fényes győzelmével végződött, úgy hogy Zalánnak is futva kellett menekülni. Míg Zalán a háborúra felkészült, Árpád szövetséget kötött a német királlyal és Szvatopluk morva fejedelmet támadta meg, kinek seregét Nyitra táján teljesen szétverte. Zalán veresége után honfoglaló őseink a Dunántúlt foglalták el, majd meghódították Marót kazár fejedelem országát is. Marótot nem fegyverrel győzték le, mert ez a vérontást elkerülni óhajtván, azt üzent Árpádnak, hogy leányát feleségül adja fiához, csak öt haláláig hagyja uralkodni. Árpád Marót kérését teljesítette is.

Az öreg fejedelemnek hamar bekövetkezett a halála s utána a fejedelemség Zoltánra, Árpád fiára szállt.

Ezzel a honfoglalás nagy munkája be is lett fejezve. Árpád Pusztaszeren országgyűlést hívott össze, hol bölcs és igazságos törvényeket hozott, melyek országunk további fejlődését biztosították. Árpád apánk nagy művének befejezése után csakhamar (907-ben) meghalt. Halálát az egész nemzet megsíratta s míg e nemzet él, Árpád emléke nem hal meg sohasem.

Zoltán (907—947), Taksony (947—972) és Géza (972—997) fejedelmek uralkodása és a külföldi hadjáratok.

Árpád fejedelem halála után fia Zoltán következett, ki azonnal megmutatta a magyarnak félelmetes erejét a külföld előtt. Alig terjedt el Árpád halálának a híre, a bajorok Luitpold örgróf vezérletével nagy haderővel törtek be hazánkba.

Zoltán fejedelem Lehel, Bulcsú és Botond vezéreivel Pozsony mellett tönkre verte a bajor sereget, kinek színe-

java a vezérrel együtt a harcmezőn maradt. A magyarok a sikertől vérszemet kaptak és Németországba törtek, hol a német törzseket egymás után hódolatra kényszerítették és adófizetőjükké tették. Ezen kirándulásaikat úgyszólván évenként megismételték és mindig nagy és gazdag zsákmánnyal, valamint sok fogollyal tértek haza.

Őseink Olaszországot is végigportyázták és az ellenük küldött sereget szétverve, gyors lovaikon végigseperték az olasz síkságot, az Alpések és Apenninek határáig. Olaszországból megmérhetetlen gazdag kincssel tértek vissza. E kalandozásaik során a külföld megismerte a magyarok vadságát, kegyetlenségét és harciasságát. Félték és rettegetek tőlünk és imáinkban is csak úgy emlékeztek meg rólunk, hogy „a magyarok nyilaitól ments meg, Uram, minket“.

A keresztény külföld végül is megunva a magyarok örökös háborgatásait, összefogott ellenünk. Lajos, a keleti frank birodalom királya, a szomszédos sváb és bajor törzseket összegyűjtve, megtámadta a betörő magyar sereget, azonban csúfos vereséget szenvedett. (910.) Egy későbbi portyázásuk alkalmával a szászok királya, Henrik, egy előkelő magyar foglyot ejtett. Ezt csak azon feltétel alatt bocsájtotta szabadon, ha a magyarok vele békét kötnek és 9 évig nem háborgatják országát. Ennek fejében jelentékeny évi adót ígért. Henrik a 9 évet igen jól felhasználta, katonaságát begyakorolta, várakat építtetett és mikor a 9 év letelt, megtagadta a további adófizetést.

A magyarok két csapatban betörték Németországba. Az egyik csapat Merseburg mellett ütött tábort, hol megütköztek Henrik seregével. Henrik, ki a magyarok harcmodorát már igen jól ismerte, nagyszámú lovaságával megszalasztotta őket. Ez történt 933-ban.

Zoltán fejedelem 947-ben meghalt. Uralkodása állandó külföldi kalandozások között telt el.

Utána Taksony fejedelem (947—972) következett. A merseburgi veszített ütközet nem vette el kedvét a kalandozásoktól és a magyarok 955-ben ismét nagy sereggel Németországba törtek. A Lech folyó mellett Augsburgnál folyt le a csata, mely a németek teljes győzelmével végződött. A magyar sereg vezéreit Lehel, Bulcsút és Surt — Ottó, a németek királya, bitófán kivé-

geztette. A szerencsétlen ütközetből csak hét magyar került haza, kiket a büszke nemzet azért, mert a halál helyett a szégyent választották, örökös szolgasorsra kárhoztatott, és gyászmagyaroknak nevezte őket.

Lehel haláláról egy monda maradt fenn, mely szerint mikor a vesztőhelyre vitték, a német császár megkérdezte tőle, hogy mi az utolsó kívánsága. Lehel arra kérte a császárt, hogy adják oda neki kedves kürtjét, hogy utoljára belefújhasson. Mikor Lehel a hatalmas kürtöt a kezébe kapta, úgy vágta vele fejbe a németek császáraját, hogy az menten szörnyet halt. Azt kiáltotta, hogy „előttem mész és szolgám leszel a másvilágon!” Őseink hite szerint a harcban megöltek a másvilágon szolgálók lesznek. A híres kürt ma is megvan, Jászberény városában őrzik. Az augsburgi gyászos ütközet után belátták őseink, hogy ha rablókalandozásaikat tovább is folytatják, Európa keresztény népei összemorzsolják őket s a hunok és avarok szomorú sorsára jutnak.

Voltak ugyan még ezentúl is kalandozások, de mind ritkábban. Ilyen volt Botond magyar vezér esete, ki buzogányával beverte a konstantinápolyi érckaput, úgy, hogy a monda szerint egy 6 éves gyermek a résen át-bújhatott volna. Párviadalban megölte a dölyfös görög óriást, majd seregével Görögországot végigrabolva, baj nélkül hazatért.

Taksony fejedelem 972-ben meghalt. Utána fia, Géza fejedelem (972—997) következett, ki a kalandozásoknak véget vetett. Ottó német császárral békét kötött, s az országba keresztény papokat hivatott be, kik a népet a keresztény hitre kezdték térítgetni és a szelidebb erkölcsöket hirdették. Géza fejedelem a keresztény hitre áttért és fiát Vajkot, ki a keresztségben István nevet kapta, megkereszteltette. Üdvös munkáját tovább is folytatta volna, ha 997-ben bekövetkezett halála ebben meg nem akadályozza.

II. FEJEZET.

ARPÁDHÁZBELI KIRÁLYOK.

Szent István (997—1038).

II. KÉP.

Szent István, ki Géza fejedelmünk fia volt, kettős célt tűzött ki maga elé: hogy a fejedelemségét királysággá alakítja át és hogy a népet keresztény hitre téríti. Őseink eddig pogányok voltak, tisztelték az eget, a földet, a levegőt és a vizet. De csak egy láthatatlan Istent imádtak, kit „Hadúrnak“ és a magyarok Istenének hívtak s kinek tiszteletére fehér lovat áldoztak.

Szent István belátta, hogy keresztény országok között Magyarország pogány nem maradhat. Ezért papokat és hittérítőket hozatott be, kik a népet a keresztény hitre téríteni kezdték és megtanították őket a földművelésre és más kézimunkára. István feleségével, Gizellával jó példával járt elől. Érsekséget és kilenc püspökséget alapított, templomokat, iskolákat építtetett, melyeknek arany és ezüst edényeket, valamint drága misemondó ruhákat ajándékozott. Bölcs és igazságos törvényeket hozott. A pogány magyarok közül azonban az újítás sokaknak nem tetszett és ezek nyílt felkelésben törtek ki. Szent István a felkelést hamar leverte, majd Astrik püspököt elküldte Rómába, hogy a pápa Magyarországot is fogadja be a többi keresztény országok közé és küldjön neki koronát, mellyel királlyá koronáztathassa magát.

II. Szilveszter, az akkori pápa, nagy örömmel értesült a magyarok megtéréséről és Astrik püspököt fényes küldöttséggel visszaküldte Istvánhoz és küldte az arany koronát és kettős keresztet is. A kettős kereszt István apostoli ténykedését jelentette és összes királyaink apostoli címét vonta maga után. István ezzel a koronával az Úrnak 1001-ik évében Esztergomban királlyá koronáztatta magát. A magyar szent korona azóta az ország legfőbb kincse, állami létünk legfontosabb jelképe. Királynak csak az van elismerve, ki törvényes módon a szent koronával megkoronáztatja magát.

Szent István 1038-ban halt meg népének igaz fájdmára, kit atyja gyanánt szeretett. Székesfehérvárott temették el. Az egyház Imre fiával együtt a szentek közé avatta. Jobb keze, mely annyi sok jót tett és oly sok könnyet apasztott el, ma is ép és a többi szent ereklyével a budai királyi palota kápolnájában őriztetik. Szent István napján, augusztus 20-án, a katolikus papság fényes körmenettel hódol emlékének.

A II. kép azt ábrázolja, midőn a fényes küldöttség átadja Istvánnak a koronát, ki azt mély megilletődéssel fogadja.

Péter és Aba Sámuel (1038—1046).

Szent István halála után a nemzet nővérének fiát, Pétert koronáztatta kiralljá. Péter nyugtalan, harcvágyó férfiú volt. Uralkodása kezdetén háborúba keveredett Henrik német császárral. Henrik megtámadta Csehországot, melynek Péter segítséget küldött és így a német támadást megghiusította. Pétert a nemzet nem szerette, mert a legfőbb hivatalokat olaszokkal és németekkel töltötte be, az ország törvényeit nem tisztelte és az özvegy királynét, Gizellát, összes javaitól és birtokaitól megfosztotta, sőt fogságba is vetette. Ezzel a gonosz cselekedetével annyira magára haragitotta a nemzetet, hogy tanácsadóit kivégezték, őt pedig kikergették az országból. Péter kiűzetése után a nemzet szent István sógorát, az akkori nádorispánt, Aba Sámuelét választotta királynak. Péter azonban nem nyugodott bele a sorsába, hanem pártfogójának III. Henrik német császárnak segítségével nagy sereggel Magyarországra tört. Itt a viszonyok is Péternek kedveztek, amennyiben Aba Sámuel pusztá gyanakvásból a csanádi országgyűlésen 50 főnemest lefejeztetett. Aba Sámuelét ezért sok híve elhagyta, kik ismét Péterhez pártoltak. Henriknek hadai Ménfőnél Aba Sámuelét megverték, sőt magát Abát is megölték. Henrik Székesfehérvárott Pétert ismét visszahelyezte a trónra.

Péter nem okult az előbbi leckén, hanem folytatta ott, ahol elhagyta. Ezután is kegyetlenkedett, sőt elkövette azt a szégyenteljes dolgot, hogy Henriknek hazánk függetlenségét kiszolgáltatta és hűbérurának elismerte. Vég-

zete utólérte, mert Endre herceg az idegenek pártját leverte, Pétert megvakította, ki aztán nemsokára meg is halt.

I. Endre (1047—1060).

Endre herceg Oroszországban volt, midőn hírül vette, hogy a nép nincs megelégedve Péter magyarellenes uralkodásával és új király után vágyik. Nagy kísérettel útra kelt tehát és bejött az országba, hol ekkor igen zűrzavaros állapotok uralkodtak. A nemzet függetlenségeért aggódó magyarok ugyanis minden bajukért a németeket és ezzel kapcsolatosan a keresztényeket okolták. Vatha pogány vezér vezetésével fellázadtak, a templomokat rombolni és a papokat öldösní kezdték. Ennek a lázadásnak esett áldozatul a derék, ősz Gellért csanádi püspök, kit a Kelen-hegyről a Dunába taszítottak. Róla nevezték el később Szent Gellért-hegynek.

Endre Székesfehérvárott megkoronáztatta magát, a lázadást leverte és erős kézzel rendet teremtett. Munkáját alig hogy bevégezte, hazánkat ismét veszély fenyegette. Henrik, a németeknek nagyravágyó császára, nagy hadsereggel betört az országba. Nagy segítségére volt Endrének ekkor öccse, Béla herceg, ki éppen ekkor tért haza külföldi kalandozásaiból. Béla herceg Henrik serege elől minden élelmiszert elhordatott, úgy, hogy a német sereg a legteljesebb inségbe jutott. Henrik császár, hogy seregét ez éhhaláltól megmentse, Endrétől békét kért, ki a német sereget élelmiszerral ellátta és békét kötött. A német sereg afölötti örömében, hogy megmenekült, vértjeit elhajigálva, szaladt haza Németországba. Ezért nevezik e helyet Vértés-hegységnek.

Henrik császár Endrének lovagias eljárását rútul viszonozta, amennyiben hazánkat ismét megtámadta. Seregét most a Duna balpartján vezette és Pozsonyt vette ostrom alá. Béla herceg azonban ismét kifogott a dolyfős császáron, mert egy Zothmund nevű bűvárjával a német hajókat éjjel megfúratta, úgy, hogy Henriknek csak serege romjaival sikerült kitakarodnia az országból. Nem is háborgatta Henrik többé az országot, mert belátta, hogy Magyarországot le nem igázhatja. Alig hogy végzett Endre a külső ellenségeivel, ismét belső viszálykodás

ütötte fel fejét. Amikor ugyanis Béla herceget haza hívta, neki adta az ország harmadrészét, azonkívül — mivel Endrének fiu utódja nem volt — neki ígérte a koronát is.

Később Endrének egy Salamon nevű fia született, kit öt éves korában meg is koronáztatott, — megbánva ezzel Bélának tett ígérte, mely a két testvér között állandó gyűlölködésre adott okot. Béla herceg lovagias gondolkozására vallott, hogy mikor ez eseményt meghallotta, még csak szemrehányást sem tett bátyjának. Endrének gonosz tanácsadói azonban elhítték a királlyal, hogy Béla herceg a koronára vágyik, holott ez neki nem is jutott eszébe.

Endre, hogy öccsét próbára tegye, Bélát Várkonyba hívatta, hol Endre betegen feküdt. Lábaihoz rakatta a koronát és a vezérséget képviselő kardot. Pár megbízható emberét elrejtette, kiknek megparancsolta, hogy ha Béla a koronát választja, tüstént öljék meg. Gonosz cselvetése azonban nem sikerült, mert Bélát egy hű embere a beléptekor figyelmeztette, hogy „ha kedves az életed, válaszd a kardot!” Béla természetesen, mikor Endre megkérdezte, hogy melyiket választja — a kardhoz nyult, megmentve életét.

Béla herceg életét ezek után azonban nem látta többé biztonságban s családjával együtt Lengyelországba menekült. Onnan azonban nemsokára sereggel tért vissza, mely az Endrétől elpártolt magyarokkal még gyarapodott. Endre, hogy a koronát megtarthassa, a németekhez fordult, kik sereget küldtek Endrének segítségül. A két hadsereg a Tiszánál találkozott s a csata Béla teljes győzelmével végződött. Endre is életét vesztette a csatában — vágató lovak agyongázolták. Tetemét az általa alapított Tíhanyban helyezték örök nyugalomra.

1. Béla (1060–1063).

A szerencsétlen végű ütközet után Béla Székesfehérvárott királlyá koronáztatta magát. Első teendőjének a belső rend helyreállítását tekintette. Fehérvárra országgyűlést hirdetett, hova minden község két-két tapasztalt tagját meghívta. Ezekkel azonban mindenféle csöcselék került a városba,

kik Vatha fiának, Jánosnak vezetésével föllázadtak és a királytól a keresztény papok legyilkolását és a pogány vallás helyreállítását követelték. A király három napi gondolkodási időt kért, mely alatt hadi népét összegyűjtötte és a lázadást leverte.

Béla király a rendet ekkép helyreállítva, az ország érdekében üdvös intézkedéseket tett. A vásárok napját vasárnapról szombatra tette, a kereskedelem előmozdítása céljából jó ezüst pénzt veretett és az eladó tárgyak értékét mértékekkel szabályozta. Áldásos munkáját tovább is folytatta volna, ha IV. Henrik német császár sógorának, Salamonnak trónra helyezése érdekében hazánkra nem tör. Béla király seregével a betörő németek ellen fordult, ütközetre azonban nem került a sor, mert Dömösön a király alatt, midőn trónusára lépett, leszakadt a padló, úgy, hogy halálos sérüléseket szenvedett, melyben pár nap múlva meg is halt. Három fia maradt: Géza, László és Lambert.

Salamon (1063–1074).

Salamon német segítséggel került hazánk trónjára s nemzete nem is remélt sok jót tőle, mert felesége, rokonsága mind németek voltak. I. Béla legidősebb fiát, Géza herceget szerették volna királynak, ki azonban ezt a béke kedvéért nem fogadta el. Szüksége is volt ekkor nemzetünknek a belső békére, mert hazánkat több oldalról is fenyegette veszedelem. Géza és László hercegek hadakoztak északon a csehek, keleten pedig a kunok és besenyők ellen. A kunok és besenyők, kik a mai Dél-Oroszországban laktak, többször be-betörték hazánkba és annak keleti részét végigrabolva, óriási károkat okoztak.

1070-ben a kunok Osul vezér vezetésével ismét betörték Erdélybe és Bihar vármegyéig jutva, végigdúlták és rabolták ezt az országrészt. A király Géza és László herceggel haddal sietett a pogány ellen. Cserhátnál (Bihar vm.) ütköztek meg a kunokkal, kiknek seregét teljesen tönkrevérték, úgy, hogy hírmondó is alig maradt közülük. A cserhalmi nagy diadal dicsőségében egyformán osztoztak a király és hercegek. A néphagyomány azonban Lászlónak tulajdonítja az oroszlánrészt, kiről e csata folyamán szép legenda maradt fenn.

László herceg látott egy kun lovast, aki lován egy szép magyar leányt hurcolt magával. László, bár meg volt sebesülve, üzőbe vette a kun rablót, kinek azonban jó lova volt és László nem tudta utólni. Rákíáltott László a leányra, hogy „szép hűgám, rántsd le magaddal a kun rablót.” A leány meg is tette. A herceg ekkorra odaért, a leányt megszabadította és a pogányt levágta. Ilyen hőstettel mutatta meg László a magyar lovagias gondolkozást.

Három év múlva a besenyők Nándorfehérváron átmenve, átúszattak a Száván és sok foglyot, meg prédát zsákmányoltak. A király és a hercegek Nándorfehérvár kapitányát Niketást okolták ezért, kit árulónak tartottak. Hogy eljárásáért megbüntessék, ostrom alá fogták Nándorfehérvárt, a felmentő besenyő sereget pedig tönkreverték. Az ostrom megfelelő ostromló szerek hiányában három hónapig tartott s a vár eleste egy hős magyar leánynak köszönhető, ki mint fogoly a várban volt. Ez, hogy övéin segítsen, felgyújtotta a várat, mely így csakhamar a magyarok kezére került. Niketás kapitány, bár hősiesen küzdött, szintén mint fogoly került a magyarok kezére. Óriási zsákmányon osztoztak a király és a hercegek. Az osztozkodásból egyenetlenség támadt a király és a hercegek között s a viszályt még jobban elmérgesítette Vid ispán, a királynak gonosz tanácsadója. Azt a vádat hozta föl Géza ellen, hogy királyi jogokat gyakorol. Niketes ugyanis, ki ismerte Salamon gonosz és Gézának szelid lelkületét, ez utóbbinak adta meg magát, ki élt is a kegyelemmel és a várórségnek szabad elvonulást biztosított. Fokozta Salamon gyűlöletét az, hogy mikor Géza a görög foglyokat szabadon bocsájtotta, Dukas Mátyás görög császár egy koronát küldött Gézának ajándékba, mely később összeforrasztatván a szent koronával, annak ma is alsó részét képezi.

A király hallgatva Vid gonosz tanácsára, ekkor elhatározta, hogy Gézát megtámadja és útjából elteszi. Ezzel hazánk ismét testvérháború színtere lett. Géza egy hű embere révén megtudta, hogy mi készül ellene és öccsét, Lászlót segítségül hívta, ki Ottó morva herceggel sietett segítségére. Mogyoródnál a Duna mellett állott fel a két sereg s a csata előtt már kedvező jelnek vették, midőn egy hófehér menyét László lándzsáján fölszaladva,

annak ruhájába rejtőzött. A csatát meg is nyerték a hercegek, kik Salamon seregét teljesen szétszórták. A halottak között volt a szelíd lelkű Erney ispán holtteste is, ki a királyt a békére intette, de a gonosz Vid ispán is halva maradt a csatatéren. László, midőn Erney ispán holttestét megtalálta, azt fölemelte, megcsókolta és fényes pompával temettette le.

I. Géza (1074—1077).

Salamon a veszett ütközet után Németországba menekült és sógorától, IV. Henriktől, a németek császárától kért segítséget. A német császár nagy hadsereggel be is tört az országba és a Duna balpartján haladva, Vácig jutott előre. Hosszú útjukban elfogyott minden eleségük, úgy, hogy az országból szégyenszemre kitakarodtak. Salamonnak csak Pozsony és Moson vára hódolt, míg az ország legnagyobb része Gézát ismerte el Urának.

Géza félve attól, hogy Salamon az általa birt részeket német uralom alá hajtja, Salamonnal béketárgyalásokba kezdett. E művének befejezésében azonban 1077-ben bekövetkezett halála megakadályozta.

Szent László (1077—1099).

László trónraléptét a nemzet kitörő lelkesedéssel és örömmel fogadta. László a hozzáfűzött reményeknek meg is felelt, mert minden erejét népének boldogulására és a keresztény hit megszilárdítására fordította. Szigorú törvényeket hozott, különösen büntette a tolvajokat, gyilkosokat és az istenkáromlókat. Vitéz és bölcs uralkodó lévén, oly nagy lett a tekintélye, hogy idegen uralkodók is szívesen keresték barátságát. Áldásos munkáját azonban megzavarta Salamonnak összeesküvése, ki sehogy sem tudott belenyugodni koronájának elvesztésébe. László király saját biztonsága végett Salamont Visegrád várába záratta, hol „Salamon tornya” néven ma is mutogatják azt a helyet, ahol fogva tartották.

László király később Salamont fogságából kiengedte, ki ezt azzal hálálta meg, hogy a rabló kunok segítségével

ismét megpróbálkozott királyságát visszaszerezni. László azonban haddal leverte őket, úgy, hogy Salamon alig tudott megmenekülni. Salamon a kunokkal betört Görögország területére, de itt is kudarcot szenvedett. A monda szerint egy erdőbe elbújdosott, hol levezekelve bűneit, mint remete élt bekövetkezett haláláig.

László megszabadulva Salamon zaklatásaitól, folytatta nemzetének nagyvitéletét. Horvátországban ebben az időben (1088.) Zvoimir fejedelem uralkodott, kinek László nővére volt a felesége. Zvoimir váratlanul meghalt s emiatt lázadás ütött ki. A lázadást László hamar leverte és Horvátországot hazánkhoz csatolta. A monda szerint Zvoimirt saját népei ölték meg, ki életének utolsó percében megátkozta nemzetét, hogy sohase legyen többé saját véréből való királya. László még jóformán le se verte a horvát lázadást, már is meggyült a baja régi ellenségeivel — a kunokkal. Hírét vette, hogy a kunok nagy sereggel ismét betörték és dúlják, rabolják az országot. A király seregével azonban gyorsan a kunok ellen fordult, kiket a Temes folyónál ért utól. A csatában a kunok seregét teljesen szétverte és nagy részüket foglyul ejtette. A foglyul ejtett kunokat László hazánkban letelepítette. Ezek képezték a kunságnak ős lakosságát. A kunok, midőn e nagy vereségnek hírét vették, Ákos vezérrel ismét betörték. László azonban ezt a sereget is megverte, sőt Ákost is leszúrta a csatában.

Ebből az időből számtalan legendája és hőstette maradt fenn. Hadakozásai közben szomjuhozó katonáinak a kösziklából vizet fakasztott.

Egy ízben a kunokat üldözve, azok, hogy megszabadulhassanak, aranyakat kezdtek szórni, mire László csapata ezt szedegetni kezdte, László azonban Istenhez fohászkodott és az aranyak kövé változtak. Így azután a kunokat leverte és azokat fogságba vetette.

Legcsodálatosabb esete azonban a következő volt: Egyszer a tordai hegy alján egyedül lovagolt, mikor egy portyázó kun csapat észrevette és üldözőbe vette. László látta, hogy el van veszve, mert előtte a nagy hegy és mögötte üldözői. Istennek ajánlotta lelkét, amikor egyszer csak nagy robajjal a föld kétfelé vált és hatalmas mélység tátongott közte és üldözői közt. A monda sze-

rint ez a híres tordai hasadék. Az ott lakó népek ma is mutogatják lovának patkónyomait.

László hadat akart vezetni a Szentföld visszafoglalására, ebben azonban megakadályozta hirtelen bekövetkezett halála (1099). Nemzete őszintén gyászolta, és tetejét az általa alapított nagyváradi székesegyházban helyezték örök nyugalomra. Mély vallásosságaért és érdemeiért az egyház később a szentek közé avatta.

Könyves Kálmán (1095–1115).

Szent László is osztozott nagy királyaink sorsában: fiutód nélkül halt meg. A korona így Géza király idősebb fiára, Kálmánra szállt. A hagyomány szerint László király Kálmánt papnak szánta, de később — látva Kálmán fényes tehetségét — őt rendelte örökösévé. Nem is csalódott Kálmánban, mert egyike lett legkiválóbb királyainknak, aki eszével betetőzte mindazt, amit nagy elődje épített. Uralkodásának kezdetén tanujelét adta nemcsak szellemi képességének, hanem hadvezéri tehetségének is.

1095-ben egy nagy mozgalom indult meg, melynek célja a Szentföld visszafoglalása volt. Franciaországból és Németországból nagy néptömegek indultak útra Jeruzsálembe, kik magukat kereszteseknek nevezték. Ezekkel eleinte mindenféle gyűlevész hadak jöttek, kiknek célja nem is annyira a Szentföld visszafoglalása, mint a rablás és pusztítás volt. Többször betörték hazánkba, de Kálmán mindannyiszor szétverte a szedett-vedett csapatokat.

Egy ízben Moson várát is ostrom alá fogták, de a magyar sereg úgy szétverte őket, hogy hírmondó is alig maradt közülök.

1096-ban azonban Bouillon Gottfried herceg vezetésével egy rendes hadsereg vonult keresztül hazánkon, melynek útjába Kálmán nem is gördített akadályt, sőt még gazdagon meg is ajándékozta őket. Alig hogy a keresztes csapatok átvonultak, Kálmán Horvátországban termett. Ott ugyanis lázadás tört ki, melyet azonban a király erélyes kézzel letört és Horvátországot ismét hazánkhoz csatolta. Új hódításával nem elégedett meg azonban, mert Horvátország mellé megszerezte Dalmáciát és az Istriai partvidéket is (1105).

Kálmánnak uralkodását megzavarta öccsének Álmosnak a korona utáni sóvárgása. Álmos nem elégedett meg a hercegséggel, hanem állandó viszálykodásban élt bátyjával s így hazánkat ismét testvérháborúk dúlták. Álmos Henrik német császárnak segítségét is igénybevette, kinek hadai azonban csak Pozsonyig jutottak előre.

Pozsonyt Kálmán védelmezte, úgy, hogy Henriknek két havi hiábavaló ostrom után, szégyenszemre ki kellett takarodnia az országból.

Kálmán végül is megunva Álmosnak örökös háborgatását, őt elfogatta s hogy az uralkodásra képtelenné tegye, fiával együtt megvakíttatta. Jelleméhez nem illő tettét nagy mértékben enyhíti az, hogy fiának akarta nyugalmas uralkodását biztosítani. Kálmán királyunk méltán reászolgált melléknevére. Bölcs törvényeket hozott, az adót mérsékelte, a jobbágyságnak helyzetét tűrhetőbbé tette s ami leginkább bizonyítja felvilágosult elméjét, megszüntette a boszorkányégetést, Európának akkori rákfenéjét.

A nagy és dicső király boldoggá tette népét, míg maga boldogtalan maradt egész életén keresztül. Első felesége meghalt, míg második felesége erkölcstelen életet élt, kit a háztól el is kellett üznie. Ez később Oroszországban egy Borics nevű fiút szült, kit Kálmán sohasem ismert el törvényes gyermekének. Kálmánt a sok csapás annyira megviselte, hogy nem sokkal ezután, 1116-ban meghalt. Tetemét a székesfehérvári templomban helyezték el örök nyugalomra.

II. István (1115—1131).

II. István alig volt 15 éves, midőn atyjának halála és Álmos megvakíttatása őt tette országának urává. Mihelyt Kálmán meghalt, Velence karddal támadta meg a dalmát városokat és azokat sorban elfoglalta. E háborúban István részt sem vett. Később vezetett egy hadat Dalmáciába s habár az ütközetben a velencei doge maga is elesett, István nem aknáztta ki e sikerét, mert a városok továbbra is Velence birtokában maradtak.

II. István uralkodásának kilencedik évében ismét vezetett hadat Dalmáciába, de kísérlete ugyancsak kudarcra végződött. A fiatal király elvesztette mindazt, amit dicső

elődei oly nagy fáradsággal szereztek meg. Hadat vezetett még Görögország ellen is, de különösebb eredményt itt sem ért el.

Kicsapongó szilaj életmódot folytatott, melynek következtében gyógyíthatatlan betegségbe esett, melyben 1131-ben meghalt. Utódja nem volt s így halálos ágyán a megvakított Béla herceget rendelte örökösének.

II. vagy Vak Béla (1131–1141).

Alig hogy Béla a trónra lépett, meggyült a baja a trónt követelő Boriccsal. Borics szövetségelt a görögökkel és a lengyelekkel, kik elismerték Kálmán törvényes örökösének. Boricsnak az országban is voltak párhívei, kik szintén erősen mozgolódtak. Béla király feleségével Ilonával Aradra országgyűlést hívott össze a további teendők megbeszélése végett. A gyűlés napján Ilona felelősségre vonta férjének megvakítóit. A nép megrohanta azokat, kiket ebben részeseknek vélt és számszerint 68 főurat öltek meg, köztük igen sok ártatlant. E vérengzés után a megölt főurak rokonai közül igen sokan Borics-hoz pártoltak.

Ez alatt Borics lengyel és orosz seregekkel betört az országba és a Sajóig jutott. Béla király összegyűjtve hadát, ellenük ment és vitézül megütközött Borics seregével. A csata Béla teljes győzelmével végződött, ki elpusztította a lengyel sereget, nagy zsákmányt szerzett és fényes diadallal tért vissza (1132).

Béla megszerezte Boszniát is és Dalmáciának egy részét visszacsatolta ismét hazánkhoz. Jószívű, igen vallásos uralkodó volt, Egyházának ügyeit lelken viselte és bőkezű adakozásával előmozdította. Békében élt 1141-ben bekövetkezett haláláig. Őt is Székesfehérvárott temették el. Három fia maradt: Géza, László és István.

II. Géza (1141–1162).

Géza király uralkodása örökös háborúskodás között folyt le. Többször vezetett hadat Halics ellen is és elfoglalta Kievet. Habár ezen harcok állandó győzelmet jelentettek a magyar fegyverek számára, mégis károsak

voltak, mert az ország ereje megoszlott. Görögországban akkor ugyanis Mánuel császár uralkodott, kinek udvarában tartózkodott a trónkövetelő Borics is.

Mánuel, hogy világbirodalmi törekvéseit megvalósíthassa, Magyarországot többször megtámadta és Boricsot akarta királlyá koronáztatni, hogy ezáltal hazánkat hűbérállammá tegye. Ebbeli törekvését azonban nem koronázta siker, mert Géza hadai Mánuel seregét többször is megverték, úgy, hogy a görög császárnak le kellett mondani világhódító terveiről. Boricsot is elérte méltó sorsa, mert egy csata alkalmával a portyázó kunok megölték.

Gézának sok kellemetlenséget okozott testvéröccse, István, ki a korona után sóvárgott. Miután a görögöktől nem sokat várhatott, a hatalmas német birodalomhoz fordult segítségért. A német császár azonban annyira el volt foglalva saját ellenségeivel, hogy Istvánnak nem tudott segítséget nyújtani. Géza Velencétől visszafoglalta a legnagyobb dalmát várost, Zárát.

1162-ben halt meg 32 éves korában. Kiskorú fiukat és uralomra sóvárgó testvéreket hagyott maga után.

III. István, II. László, IV. István (1162—1172).

II. Géza halála után a trón 12 éves fiára, III. Istvánra szállt. III. István csak igen rövid ideig uralkodott, mert a pártütő hercegek — István és László — Mánuel görög császárhoz fordultak a korona megszerzése végett. Mánuelnek sikerült is a magyarokat rávennie arra, hogy királyuktól elpártoljanak, mert szerinte nem III. István, hanem Gézának öccse, István herceg jogos a magyar trónra.

Hazánk nagyjai azonban féltették az ország függetlenségét és nem a görög befolyás alatt álló István herceget, hanem ennek bátyját Lászlót választották királlyá.

II. László azonban mindössze félévig uralkodott, midőn váratlanul elhunyt. Utána öccse következett, kit IV. István néven koronáztak meg. Uralkodása még abban az évben megszűnt, mert a nemzet kiűzte és visszahozatta a törvényes királyt, III. Istvánt.

III. István teljesen görög befolyás alatt állott és az ország féltette függetlenségét. A trónját veszített IV. István

Görögországba, Mánuelhez menekült, hol nemsokára meghalt. III. István uralkodása is igen rövid volt és állandó harcok között folyt le. Mánuel seregével még többször betört az országba, de részletsíkerekén kívül egyebet nem tudott elérni. 1172-ben Esztergomban halt meg, hol el is temették.

III. Béla (1172–1196).

Bélát, ki II. Gézának volt a fia és III. Istvánnak az öccse, a nemzet bizonyos idegenkedéssel fogadta uralkodójának. Mánuel görög császár Bélát még herceg korában magával vitte Görögországba. A görög császárnak Bélával messzemenő tervei voltak, mert fiú örököse nem lévén, Bélát tette meg utódjának. Ezzel egyesíteni akarta a hatalmas görög birodalmat hazánkkal. Nagyszerű terve azonban meghúsult, mert másodszor is megnősült, mely házasságából fia született s így trónjának utódja saját véréből lett biztosítva. Béláért fényes küldöttség ment Konstantinápolyba, kik az ifjú királyt hazahozták.

Béla csakhamar reácafolt az aggodalmakra, mert bebizonyította, hogy a görög udvarban sem szűnt meg magyarnak lenni és a római kath. egyháznak is hű fia maradt. Nemzete így csakhamar megszerette és oly nagy ragaszkodásával vette körül, mint annak előtte nagy királyait.

Béla király visszafoglalta az elszakított Szerémséget és a velenceiektől a Dalmát tengerpartot. Az országban a belső rendet és nyugalmat helyreállította. Bölcs törvényeket alkotott, mert amit a külföldön tanult, azt mind hazájának javára fordította. Egyik ilyen okos intézkedése volt, hogy ezentúl minden fontos dolgot írásba kellett foglalni, mellyel minden igazságtalanságnak elejét vette. A népet rászoktatta az írásra és olvasásra, és e célból sok iskolát alapított. A földművelést, ipart és kereskedelmet fölvirágoztatta és az ország jövedelmét tetemesen emelte.

Uralkodásának későbbi idejében elfoglalta Halícsot is, hova fiát, Endrét választtatta meg fejedelemmé. 1196-ban halt meg nemzetének nagy fájdalmára. Egyike volt azon királyainknak, kik legtöbbet tettek ahhoz, hogy nemzetünk a művelt nyugathoz tartozzék.

Imre (1196—1204).

III. Béla két fiút hagyott hátra: Imrét és Endrét. Imrére hagyta a koronát, míg öccsének Endrének töménytelen kincset adott, hogy azon gyűjtsön sereget és vezessen keresztes hadat a Szentföld visszafoglalására. Endre herceg azonban nagyravágyó természetű volt és inkább vágyott a korona után, minthogy egy fáradságos hadjáratot végigharcoljon. Ebbeli törekvéseit támogatta gonoszlelkű felesége Gertrúd is, ki mindenáron királyné szeretett volna lenni.

1197-ben Endre kierőszakolta bátyjától Horvátország hercegségének átengedését. Ezzel sem volt azonban megelégedve, hanem pártot ütve bátyja ellen, sereget szervezett. A Dráva folyónál állt fel a két sereg. Endre herceg serege sokkal nagyobb volt, mint a királyé és hogy Imre a felesleges vérontást elkerülje, fegyvertelenül, csak egy pálcát fogva a kezébe, ment át az ellenséges táborba. „Majd meglátom, hogy ki merészeli fölemelni szentségtörő kezét ura és koronás királya ellen” — kiáltotta harsány hangon és a lázadók tisztelettel nyitottak utat neki Endre sátoráig. Endrét Imre kezénfogva vezette vissza táborába és hogy megszabaduljon örökös háborgatásaitól, elzáratta.

Endre fölötti diadalának nem sokáig örvendhetett, mert egy évvel később súlyos betegségbe esett és 30 éves korában meghalt. Még keresztülvitte, hogy 3 éves kis fiát életében megkoronázzák és utódjának elismerjék.

II. Endre (1205—1235).

Endre, mint az ország kormányzója, nejét Gertrudot nagy pompával hozatta haza Németországból, hova Gertrud Endre fogságakor menekült. Ennek tanácsára, Imrének fiát, III. Lászlót anyjával együtt Ausztriába száműzte, hol a gyermekkirály csakhamar meghalt. Endre tehát a sóvárgott királyi hatalomnak birtokába jutott. Nem volt senki az országban, aki kétségbevonta volna jogát, úgy, hogy könnyű lett volna az országot kormányozni. István király, bár a királyi jószágokat elidegeníthetetlennek nyilvánította, Endre ezt a törvényt nem tartotta meg.

A gyenge király, hogy magának híveket szerezzen és hogy egyes főurak szolgálatait megjutalmazza, a királyi birtokokat egyre-másra elajándékozgatta. Némelyik főurnak egész vármegyét adományozott. Ezek a főurak elhatalmasodtak és a szegény népnek a terhét növelték. Fokozta az elégedetlenséget Gertrud királyné, kinek udvara tele volt idegen naplopókkal. Endre a felesége kedvéért a magyarokat mellőzte és a közhivatalokba csupa ilyen ingyenélőket ültetett. Az elégedetlenkedés emiatt az országban nőttön-nőtt. Midőn Endre egy ízben Halics ellen viselt hadjáratot, a hamu alatt lappangó tűz lángrollobbant. Felkelés tört ki és Gertrud királynét több hívével megölték. Endre, mikor ezt hírül vette, Halics alól visszatért, de még ez a borzasztó lecke sem térítette jobb belátásra. Pazarlásait tovább folytatta és az országban mindjobban elharapódzott törvényteleniségekkel mit sem törődött. Ehelyett hadat gyűjtött és keresztes sereget vezetett a Szentföldre. Egy csatában meg is verte a pogányokat, de Jeruzsálemet nem tudta visszafoglalni. E hadjáratából igen sok drága ereklyét hozott haza. Hazajövelekor az országot még nagyobb nyomorúságban találta. Az elhatalmasodott főurak a törvényt lábbal tiporták és szabadon garázdálkodtak. János esztergomi érseket megtámadták és az országból elűzték. Endre semmit sem tett e türhetetlen viszonyok megváltoztatására. Az adományozásait, mintha mi sem történt volna, vígan folytatta. Sikertelen harcokat folytatott Halics ellen is és így csak az ország drága erejét fecsérelte.

Endre királynak derék fia, Béla herceg, látva atyjának nemtörődömségét és tékozló pazarlását, a nemesség segítségével kötelezte Endrét, hogy e türhetetlen állapotoknak vessen véget. Endre ezt meg is ígerte és kiadta a híres szabadságlevelet, melyet a róla lecsüngő aranypecsétéről arany bullának neveztek. Az arany bulla, mely alkotmányunknak alapja lett, 31 pontban meghatározta a királynak, nemességnek és a népnek jogait és kötelességét.

Ennek sarkalatosabb pontjai a következők: A király köteles minden évben Székesfehérvárott országgyűlést egybehívni, hol minden nemes ember megjelenhet és bajaira a királytól orvoslást kérhet. Nemes ember adót

nem fizet, de köteles az országon belül az ellenség ellen fegyverével és vérével védeni hazáját. Külföldi ember hívatalt nem vállalhat és az országból egy talpalattnyi földet nem nyerhet. A király által könnyelműen elajándékozgatott birtokok ismét visszaszállnak a királyra. A várjobbágyoknak szent Istvántól nyert jogaik és szabadságuk megerősíttetnek. A néptől a tizeden kívül egyéb adót szedni nem lehet.

Végül az aranybulla 31. pontja felhatalmazza az ország nemességét, hogy ha a király mindezeket be nem tartaná, akkor a nemesség felségsértés bűne nélkül fegyverrel is ellenállhasson. A jó törvények megvoltak tehát, de azoknak végrehajtásához nem oly gyenge kezek kelletek, mint Endréé. Helyette fia, Béla hajtotta végre azokat és a kusza birtokviszonyokat erélyes kézzel rendezte. Ezután már tulajdonképen Béla uralkodott, Endre csak ennek a rendeleteit szentesítette. 1235-ben halt meg. Egresen, második neje oldalán találta utolsó nyugvóhelyét.

IV. Béla (1230—1270) és a tatárjárás.

III. KÉP.

IV. BÉLA HAZATÉR A TATÁRJÁRÁS UTÁN.

II. Endre halála után fia, IV. Béla következett a magyar trónon, ki uralkodását állandó belvillongások és pártviszályok között kezdte meg. Uralkodása idejére esik nemzetünk legnagyobb katasztrófája, a tatárjárás. Keletről egy hatalmas vad csorda, a mongolok (tatárok) indultak meg és maguk előtt mindent letiporva, hazánkba készültek betörni. A veszedelem hírért Kuthen kun fejedelem csapatai hozták, kik a tatárok elől hazánkba menekültek. Béla király jószívvel fogadta a kunokat és a Duna-Tisza közé telepítette le őket. A tatár had eközben betört az országba, mire Béla király körülhordoztatta a véres kardot, mely a háborút jelentette.

A pártviszály és széthúzás miatt a csapatok csak lassan kezdtek gyülekezni és a késedelemhez még egy veszély is járult. A tatárok előhadából sikerült u. i. egy katonát elfogni, ki véletlenül kún volt. A nép ezt meg-

hallva, a kunokat mind árulóknak gondolta és Kuthent, a fejedelmüket, családjával együtt kiírtotta. A kunok a magyaroknak e tétten felháborodva, a tatárokhoz pártoltak, kiknek számuk ezzel még jobban gyarapodott. A magyar sereg is lassan gyülekezni kezdett és a király Mohi-pusztánál a Sajó-folyó mellett állította fel seregét. A Sajó tulsó partján állt Batu khán hatalmas serege, szemben a magyarok 60,000 főnyi seregével. A támadást a tatárok kezdték, kik gázlót találva, a magyar sereget két tűz közé szorították. Hiába volt a magyar sereg hősiessége, a túlnyomó tatárhad nyílainak záporával borítva el a magyar sereget, azt teljesen szétverte (1241).

A királyt is csak hős vitézei mentették meg, kikkel Frigyes osztrák herceghez menekült. Frigyes azonban Bélát mindenéből kifosztotta, s csak három vármegye átengedése árán bocsátotta tovább. IV. Béla végül is Dalmáciában Trau várában talált menedéket. A tatárok ezalatt az országot teljesen feldúlták, a lakosokat leöldösték, a városokat, falvakat felgyújtották. A lakosok közül, ki menekülni tudott, erdőségekbe, barlangokba húzódott. Batu khán közben meghallotta, hogy Mongolországban meghalt a tatárok fejedelme, mire hadaival az országból kitakarodott. IV. Béla hallva a tatárok kitakarodásának hírért, az országba visszatért.

Az országot leirhatatlan pusztulásban találta. Az utakon az eltemetetlen holttestek heverték, melyeken a keselyűk és farkasok lakmároztak. Életnek semmi nyoma sem volt és a lakosság is csak félve, reszketve mert helyéből előbujni. IV. Béla királyunk lelkét a nagy csapás nem törte meg, hanem vaskézzelel fogott az ország helyrehozásához. Külföldről vágómarhákat, igavonó barmokat, vetőmagokat hozatott be, a kipusztult vidékekre pedig kunokat és más idegen népeket telepített le. Az elpusztult falvakat és városokat felépíttette és védelmére várakat építtetett. Fáradozásának meg is volt a kívánt eredménye. Az országot ismét erőssé és hatalmassá tette. Álnok szomszédjával, Frigyesel is leszámolt, mert később Béla megtámadta és seregét tönkreverte, hol Frigyes is elesett és az elrabolt három vármegyét az országhoz visszacsatolta.

IV. Béla még ezután 25 évig uralkodott. Nemzete a legnagyobb hálával gondol reá és méltán nevezi második honalapítónak. Okulhatunk a multból, hogy a pártviszály és a széthúzás a nemzetet mily nagy szerencsétlenségbe döntheti.

III. képünk azt a jelenetet ábrázolja, amint IV. Béla visszatérve, meghatottan nézi a pusztulás és nyomor rémséges képét.

V. István (1270—1272).

IV. Béla halála után a korona legidősebb fiára szállt, kit a nemzet V. István néven koronázott királlyá. István folytatta Béla király nemzetmentő munkáját. Körüljárt az országban s mindenütt személyesen győződött meg az állapotokról. Rendbehozta a tatárjárás által megzavart birtokviszonyokat s törvényt ült a bűnösökhöz. A királyi tekintélynek föltétlenül érvényt szerzett, melyre a nagy katasztrófából kikerült nemzetnek igen nagy szüksége is volt. Az ország békés fejlődését azonban egy hatalmas ellenség ismét megakadályozta. II. Ottokár cseh király ugyanis nyugati szomszédságunkban egy hatalmas szláv birodalmat akart alapítani. Mivel hazánk a cseh hódítónak útjában állt, Ottokár nagy sereggel betört az országba.

V. István azonban 1271-ben a Rábcza folyó mellett megverte a cseh sereget és kiűldözte az országból. A magyar sereg még saját hazájukban is üldözte a menekülőket s így Ausztria és Csehország ismét visszhangzottak a diadalmasan portyázó magyar és kun csapatok harci zajától. A büszke cseh király pedig hódítási terveiről lemondva, végül is békére volt kénytelen lépni.

V. István király tehát megőrizte hazánk függetlenségét, a külföld előtt újra megcsillogtatta a magyar fegyverek dicsőségét. De őt is utólérte az Árpádok közös sorsa, mert míg Szlavóniában járt, saját vére támadt föl ellene. Felesége hűtlenül elhagyta és fiát elrabolva, annak nevében maga akart uralkodni. A nagy csapás annyira megtörte a vitéz uralkodó szívét, hogy nem sokkal ezután, 1272-ben meghalt.

IV. vagy Hun László (1272—1290).

IV. KÉP.

A MAGYAROK MEGALAPOZZÁK A HABSBURG-HÁZ NAGYHATALMÁT.

IV. László uralkodása alatt Németországban állandó pártviszályok voltak. A német főurak végül is megelégték a sok zavart és fejedelmükké választották a vitéz Habsburgi Rudolf grófot. Habsburgi Rudolf az elégedetlenkedő főurakat megfékezte és országában rendet teremtett. Hatalmával csak a cseh király, Ottokár dacolt.

Ekkor történt, hogy mindketten segítségül hívták a magyarok királyát, IV. Lászlót. IV. László Habsburgi Rudolffhoz hajlott és 60.000 főnyi seregével segítségére sietett. A Morva mezőn találkozott a két sereg és a csata a magyarok fényes győzelmével végződött (1278). Ottokár maga is elesett a csatában.

Ezzel a győzelemmel megszabadult hazánk a csehek hóditási törekvéseitől, de meg lett mentve Habsburgi Rudolf trónja is, ki 12.000 főnyi seregével László segítségével nélkül a csatát elvesztette volna. Habsburgi Rudolf tehát a magyarok segítségével alapozta meg a trónját és hatalmas családját, mely később 400 éven keresztül uralkodott hazánkban. IV. László sok jó tulajdonsággal megáldott uralkodó volt, de könnyelmű természete a kunok társaságát kereste, kik egy mulatozás alkalmával csúfosan megölték.

A IV. kép azt a jelenetet ábrázolja, amint a győzelmes csata után a két uralkodó találkozik és a hadi zsákmányt megszemlélék.

III. Endre (1291—1301) és az Árpádház hihalása.

IV. László fiúutód nélkül halt meg s így a trónon III. Endre követte, ki II. Endrének volt az unokája. Uralkodását az országban dúló pártvillongások igen megnehezítették. IV. László alatt a főurak nagyon elhatalmasodtak, külön zsoldos seregeket tartottak és hatalmuk a királyéval vetekedett. Az országnak ebben a pártoskodó

állapotában nehéz munka volt a kormányzás és igazi Árpádverre vall, hogy Endre ennek derekasan meg tudott felelni. Súlyosbította még helyzetét két trónkövetelőnek a fellépte. Ezek Albert osztrák herceg és Martel Károly, a nápolyi király fia voltak. Endre ezekkel szemben csak a magyarság hűségében és ragaszkodásában találta meg trónjának biztosítását. Endre ki is érdemelte népének szeretetét és ragaszkodását, mert állandóan járt az országban, mint a jók jutalmazója és a gonoszok büntetője. — Örült az egész ország, hogy igaz, szíve szerint való uralkodója lett. E nagy népszerűségének köszönhető, hogy midőn Alberttól az elrablott határszéli várakat akarta visszafoglalni, oly nagy hadsereget gyűjtött, amekkora a tatárjárás óta még nem volt.

Endre e hadsereggel visszafoglalta Alberttől a várakat és portyázó hadaival betört Ausztriába is, hol Bécsset vette ostrom alá. Hat hétig ostromolta Bécsset és csak az érsekek közbenjárására hagyta abba. Békét közvetítettek, melyben Albert lemondott mindenféle követeléséről és így a magyar trónról is. Endre meg is házasodott, azonban házasságából fiú nem született. A sok baj, gond és a belső harcok felőrölték erejét s rövid 10 évi uralkodása után, 1301-ben meghalt.

III. Endre halálával magva szakadt annak a nemzetiségnek, melynek vezetése alatt népünk hazát szerzett, államot alapított, kereszténnyé lett és gazdagságban, vitézségben Európának egyik első országává fejlődött.

A hatalmas Árpád-nemzetség 400 évig uralkodott hazánkban és ezernyi súlyos megpróbáltatáson keresztül is sok dicsőséget hozott nemzetünkre, úgy, hogy áldott emlékezetüket örök hálával és kegyelettel őrzi e honnak minden hű fia.

III. FEJEZET.

VEGYES HÁZBÓL SZÁRMAZÓ KIRÁLYOK.

Venczel, I. Ottó (1301–1308).

Az Árpádház kihalása után két nagy párt állt egymással szemben a trón birtoka felett. Az egyik Venczel cseh királynak hasonló nevű fiát, a másik pedig a nápolyi Anjou (ejtsd: Ánzsú) családból való Károly Róbertet akarta hazánk trónjára ültetni. Sok huzavona után végül is Venczel pártja maradt többségben, kik a cseh király fiát fényes küldöttséggel hozták haza Prágából. Venczel, ki anyai ágon az Árpádház nemzetségéből származott, még 1301-ben Székesfehérvárott megkoronáztatta magát. Uralkodása csak 3 évig tartott, mert a gyermek király nem tudta a két pártra szakadt ország egyensúlyát helyreállítani és az örökös háborúskodások miatt életét sem érezte biztonságban. A cseh király pedig féltve fia életét, haddal bejött az országba és Venczelt a koronázó jelvényekkel együtt hazavítette.

A király nélkül maradt nemzet IV. Bélának egyik unokáját, a bajor Ottót koronázta királlyá, kinek a koronát még az országbajövetele előtt Venczel visszaadta. Ottónak uralkodása is csak rövid ideig tartott, mert László erdélyi vajda álnokul elfogatta és koronájától is megfosztotta. Innen csak nagy ügyel-bajjal tudott kiszabadulni, minekutána nem sokkal később visszatért hazájába.

Károly Róbert (1308–1342).

Hazánkban a belső viszonyok Venczel és Ottó uralkodása alatt nagyon meglazultak. A hatalmas főurak az ország bajaival mit sem törődtek és a törvényeket lábbal tiporták. Zsoldos hadsereget tartottak, mellyel a szomszédokat állandóan fenyegették és rablásaikkal az egész környéket rettegésben tartották. Számtalan sziklavár nyújtott menedéket nekik és erősségeikben bizva, még a királyi tekintélyt sem tisztelték. Végre az ország sorsán aggódó derék köznemességünk a rákosi országgyűlésen Károly Róbertet, a régi trónjelöltet választotta királlyá.

Károly Róbert erős kézzel fogott az ország kormányzásához. A hozzá hű főurakból és köznemességből hadsereget szervezett és az engedetlenkedő főurakat megfékezte és a királyi tekintély tiszteletbentartására kötelezte. Ezeknek leghatalmasabja volt Trencsényi Csák Máté, a felvidék ura, ki legtovább dacolt a királlyal. Károly Róbert azonban a rozgonyi csatában Csák Máté szövetségeseit leverte és tőle sok várat visszafoglalt. Csák Máté nem sokkal ezután meghalt. Halála Károly Róbert hatalmát megerősítette s most már az egész ország szívesen hódolt jelen királyának. Károly, miután ellenségein diadalmaskodott, az ország belső rendjének és nyugalmanak megszilárdításához fogott. A hazájához és királyához hű köznemeseeknek földbirtokokat és méltóságokat adományozott, új főnemességnek vetve meg ezzel az alapját. Úgy a főpapságot, mint a főnemességet kötelezte, hogy jobbágyaik sorából bandériumot állítsanak fel. Aki legalább 50 vitézt kiállított, annak megengedte, hogy saját címere és zászlója alatt harcoljon. Innen származik a későbbi zászlós ur elnevezés. Pompás lovagjátékokat és vitézi tornákat rendeztetett, megkedveltette a fiatal nemes urakkal a vitézi életet. Az ország gazdasági föllendítésére is sokat tett. Jó pénzt, arany forintokat veretett, az adót mérsékelte és a bányák jövedelméből a királyi kincstár vagyonát emelte. A kereskedelmet, ipart hathatósan előmozdította. Ezen intézkedéseivel Károly hazánkat hatalmassá és erőssé tette.

Uralkodását egy sajnálatos esemény megzavarta. Történt ugyanis, hogy Zách Felicián nevű főúr valamin haragra lobbánva, fegyveres kézzel a királyi családra rontott. Gyilkos szándéka azonban nem sikerült, mert a berohanó testőrség Záchot darabokra vagdalta. A gyilkos merényletnek csak a királyné négy ujja esett áldozatul, ki a királynak szánt csapást akarta felfogni. A király az indulat oktan tanácsára hallgatva, az országgyűlés ítélete alapján Záchnak ártatlan családját is kivégeztette.

Károly Róbert 1330-ban hadat vezetett Bazarád oláh vajda ellen, kit árulásáért akart megbüntetni. Bazarád hamis kalauzok segítségével Károly seregét egy szűk völgykatlanba csalta, hol az oláhok a hegy tetejéről nyilakkal és kövekkel elborították a magyar sereget,

mely itt nem tudván kifejlődni, nagyrészt megsemmisült. A király is csak Szécsi Dezső hősi önfeláldozásával tudott megmenekülni, ki a királlyal lovat és fegyverzetet cserélt. Az oláhok Szécsit gondolva királynak, megtámadták és hősiesség védekezés után megölték. Így mutatták meg a magyarok, hogy kell szeretni királyukat, Károly Róbert ezután békében uralkodott bekövetkezett haláláig. Holttestét a nemzet őszinte részvéte mellett Székesfehérvárott helyezték örök nyugalomra.

Nagy Lajos (1342—1382).

V. KÉP.

NAGY LAJOS ELFOGADJA A LENGYEL KORONÁT.

Károly Róbert után a nemzet annak legidősebb fiát, Lajost koronázta királlyá. Uralkodása kezdetén öccsét, Endrét, ki nápolyi király volt, rosszlelkű felesége, Johanna orvul meggyilkoltatta. Nagy Lajos e gyalázatos gonoszság hírére hadaival útrakelt, hogy Johannát megfenyítse. Az olasz városok önként hódoltak meg neki, úgy, hogy Nápoly kardcsapás nélkül került birtokába. Johannának azonban sikerült elmenekülnie s így Lajos csak főcinkosát Durazzói Károly herceget büntethette meg, kit lefejeztetett. Nagy Lajos ezután Nápolyban helytartót hagyva, hadainak nagyrésztével visszatért hazánkba. Alighogy távozott Lajos, Johanna ismét Nápolyban termett és az országot hatalmába kerítette. Királyunk ismét hadjáratot vezetett Nápoly ellen s egyik várost a másik után hódolásra kényszerítve, Nápolyt ismét elfoglalta. Johannának azonban másodszor is sikerült elmenekülnie. Végzete azonban utólérte, mert ugyanolyan módon, mint ahogy férjét megölette, egy rokona őt is megfojtotta.

Nagy Lajos királyunk számtalan hadjáratot vezetett. A büszke Velenczét háromszor aláza meg. Dalmáciát visszafoglalta, majd Szerbiát és a Havas-Alföldet foglalta el és a magyar fenhatóságot elismertette. Lajos királyunkat később a lengyel trónra is meghívták, mert Kázmér, a lengyel király utód nélkül halt meg. Lajos a

koronát el is fogadta s ezzel Magyarországot oly hatalmassá tette, amilyen sem azelőtt, sem azután nem volt.

Három tenger mosta határainkat. A Keleti, az Adriai és a Fekete tenger. S mint ahogy a költő mondja: „Nagy volt hajdan a magyar! Nagy volt hatalma, birtoka. Magyar tenger vizében hunyt le Észak, Kelet és Dél hulló csillaga.”

Nagy királyunk az ország érdekében bölcs törvényeket hozott; az ipart és kereskedelmet fejlesztette, templomokat és iskolákat építtetett. 40 évig uralkodott és a hálás utókor méltán tisztelte meg a „Nagy” melléknevvel. Országunkat hatalmassá és erőssé, népünket pedig boldoggá tette, 1382-ben halt meg Szombathelyen. Tetejét Székesfehérvárott helyezték el örök nyugalomra. Egész Magyarország mélyen gyászolta elköltözött nagy királyát és emlékét a dicsőségnek olyan fényével övezte, melynek ragyogását még egy Mátyás király hírneve sem tudta elhomályosítani.

Mária és Kis Károly (1382—1386).

Nagy Lajos királyunk fiuutód nélkül halt meg s így a nemzet idősebb leányát, Máriát koronázta királlyá. Mária szerencsétlen időben lépett hazánk trónjára, mert Magyarország külpolitikai helyzete változásoknak volt kitéve. Európa átalakulóban volt és így a hatalmi erőcsoportosítások is úgyszólván napról-napra változtak. Nagy Lajos örökségét nemhogy egy gyenge nőnek, de egy férfinak is becsületére vált volna megtartani. Uralkodása kezdetén délvikékről nyugtalanító hírek érkeztek Horvátországban lázadás tört ki, melyet azonban a királynő megjelenése megszüntetett.

Alig hogy Horvátországban helyreállt a nyugalom, a bosnyákok lázadtak fel, kik a Dalmát tengerpartot akarták elragadni. A hazafiak szomorúan látták, hogy a gyenge asszonyi kezek nem tudják megtartani azt, amit a dicső elődök vérük hullajtásával szereztek. Az elégedetlen főurak között mozgalom indult meg, hogy az Anjouházból származó Durazzói Károlyt, Szicília királyát ültesék a magyar trónra. Durazzói Károly, noha esküvel

ígérte meg Lajos királynak, hogy örököseit nem fogja bántani, a pártütők hívására az országba jött.

Károly Budára ment és küldöttség útján Máriát a magyar trónról való lemondásra szólította fel. Mária a kényszernek engedve, le is mondott a trónról s a nemzet Károlyt Székesfehérváron 1385-ben királlyá koronázta. A királyné pártja: Garay Miklós nádor, Forgách Balázs és egyéb főúr azonban nem szívesen látta az eseményeknek ezt a fordulatót és megtorlásra készült. Egy tanácskozás alkalmával a királyt megtámadták és Forgách Balázs karddal súlyosan meg is sebesítette. A király ezután nemsokára, 39 napi rövid uralkodás után, a szenvedett sérülések következtében meghalt. Kis Károly pártja elmenekült és Horvátországban ismét felütötte fejét a lázadás. A királyné abban a hitben, hogy a lázadást egyszerű megjelenésével ismét megszüntetheti, édesanyjával Erzsébettel és nagyszámú kíséretével Horvátországba indult. Gyakovárnál több ezer főnyi lázadó a királyné kíséretét megtámadta és hősi küzdelem után Forgáchot és Garayt megölték, míg a királynőket kíséretükkel foglyul ejtették (1386).

Zsigmond (1387—1437).

A Luxemburgi-házból származó Zsigmond, ki Mária királynőnek volt a férje, Csehországban vette a hitvese és anyósa szomorú sorsáról. A lázadók ellen azonnal sereget küldött és Máriát kiszabadította. Anyósát nagyravágyásáért és pártoskodásáért elérte végzete, mert börtönében megfojtották. Még a királynéhez leghűbb főurak is belátva, hogy hazánk trónjára erélyes férfi szükséges, Zsigmondot Székesfehérvárott királlyá választották és megkoronázták. Hazánkknak most tehát két törvényes királya lett: Mária és Zsigmond.

Zsigmondnak uralkodása kezdetén sokszor gyűlt meg a baja az elégedetlenkedő főurakkal, kik Nápolyi Lászlót, Kiss Károly fiát, akarták a trónra ültetni. Mozgolódásukat azonban Zsigmond nem nézte ölhetett kezekkel, hanem a pártoskodó főurakat legyőzve, vetélytársát az országból kiűzte és a lázadókat keményen megbüntette. Zsigmond önkényes, zsarnok természetű uralkodó

volt, miért is igen sokan gyűlölték. Nevéhez fűződik Kont és 32 nemes társának kivégzése.

Az elégedetlenség csak azért nem öltött komolyabb formát, mert hazánkat délről egy nagy veszély fenyegette. A hatalmas török birodalom kezdte meg terjeszkedését és csapatai már Szerbiában és Boszniában hazánknak e melléktartományaiban dúltak. Nem volt ez alkalmas idő a széthúzásra, az egyenetlenkedésre, mert minden férfikarra szüksége volt az országnak. Zsigmond a török veszedelem hírére a keresztény fejedelmeket segítségül hívta. Különösen francia és angol vitézek jöttek nagy számmal. Ezekkel együtt kb. 90,000 főnyi keresztény sereg gyűlt össze Bajazid török szultán 140,000 főnyi seregével szemben. Nikápoly alatt találkozott a két hatalmas sereg. A keresztény had győzelmét a franciák nagy elbizakodottsága akadályozta meg, kik elhamarkodva megtámadták a hatalmas török sereget. Sikerült is a franciáknak heves rohamukkal a janicsárok vonalát áttörni, de midőn előnyomulásukat tovább akarták folytatni, a szultán lovassága hirtelen előretört és a francia sereget megsemmisítette. A magyar sereg zöme Zsigmonddal segítségére sietett a franciáknak, de későn érkezett, mert a csata sorsát többé megváltoztatni nem tudta. A török diadalmaskodott és Zsigmond is csak egy dunai hajón tudott menekülni (1396).

Zsigmond az országba való visszatértekor mindenáron folytatni akarta a török elleni hadjáratot. Hogy pénzt szerezhessen, az állami javakat elzálogosította és különböző adományokkal csökkentette az állam birtokait. Zsigmond udvarában nagyon sok idegen léhűtő élt, kiknek az országgyűlés az országból való távozásukat követelte. Zsigmond nemhogy ezt nem tette meg, de birtokadományait legtöbbnyire ezeknek juttatta. A törvénysértések hosszú sorozata lassanként aláásta Zsigmond trónja alatt a talajt s elidegenítette a királytól a nemzet legjobbjait. A főurak kérték Zsigmondot, hogy uralkodjon törvényesen és a gyűlölt idegeneket utasítsa ki az országból. Zsigmond ezt megtagadta, mire a főurak elfogták s előbb Visegrádon, majd később Siklóson fogva tartották. Innen, miután javulást ígért, nem sokkal ezután kiszabadították és királyságába visszahelyezték.

Zsigmondot a német fejedelmek is megválasztották királynak, mely időtől kezdve legtöbbet külföldön tartózkodott. Külföldi tartózkodását Nápolyi László pártja felhasználta és ismét Lászlót akarták királyuknak. Országos mozgalom keletkezett, melyet azonban a király hű embere, Garay Miklós erélyes kézzel tört le és Lászlónak, anélkül, hogy célját elérhette volna, hazájába kellett térnie. Zsigmond uralkodása idején történt a cseh husziták lázadása is. Ezek elszakadtak a katolikus egyháztól és fegyveres csapatokkal többször Magyarországra törtek. Végre a király mozgalmukat lecsendesítette, hazánkból pedig kiirtotta őket.

Zsigmondnak sok baját a maga javára fordította az alnok Velence is, mellyel háromszor kellett háborút viselnie. Végül is elvesztettük Dalmáciát, melyért királyaink annyi vért áldoztak. Zsigmond több sikert aratott, mint törvényhozó és kormányzó. Az országgyűléseken fontos és üdvös törvényeket hozott. Szaporította az ország haderejét, mert a banderális rendszert elégtelennek tartotta. Behozta a telekkatonaságot, mely szerint a nemeseknek 20 jobbágyuk után egy katonát kellett kiállítaniuk. Sok jóakaratot tanusított a jobbágyok iránt is, kiknek megadta a szabad költözködési jogot. Zsigmondnak utolsó éveit nagyon megkeserítette második feleségének Borbálának hűtlensége.

Csehországban halt meg 1437-ben. Hült tetemét azonban hazánkban, Nagyváradon helyezték örök nyugalomra. Még életében úgy rendelkezett, hogy a magyar nép kegyeletétől megszentelt helyen kíván pihenni.

Albert (1437—1439).

Zsigmond ötvenévi uralkodása után a nemzet vejét, Albert osztrák herceget koronázta királlyá. Albert első Habsburg-házból származó királya volt hazánknak. A választás, mely reá esett, szerencsésnek bizonyult, mert Albert visszaállította az ország belső békéjét és nyugalomát, rendezte a zilált pénzügyi viszonyokat. Munkáját hátráltatta feleségének, Erzsébetnek kétszínű magatartása, ki szintén részt kívánt venni a kormányzásban, miáltal az ország nemessége szintén két pártra szakadt. Nagy